

Siv-Hege Severi, leder
av psykisk helsetjenester
i Målselv kommune

Morgendagens overgripere sitter i klasserommet

Sykepleiere og lærere må tørre å snakke med barn om vold og melde ifra når de møter barn som utsettes for vold i nære relasjoner.

Nova gjennomførte en undersøkelse av vold og overgrep mot barn i år 2007 i videregående skole. Den viser at 2 prosent av barna hadde opplevd vold fra begge foreldrene sine. Hver tiende ungdom hadde sett eller hørt en av foreldrene bli utsatt for fysisk vold i løpet av oppveksten. 22 prosent av jentene og 8 prosent av guttene oppga at de var blitt utsatt for seksuelt overgrep av mildere form. Mange av de seksuelle overgrepene skjer utenfor nær familie, ofte av en venn, kjæreste eller bekjent. Omtrent halparten av de seksuelle overgrepene ble utført når både overgriper og offer var i tenårene (1). Nasjonale studier viser at et sted mellom 10 og 20 prosent av alle jenter utsettes for seksuelle overgrep i oppveksten (2).

For å kunne forebygge vold må man ha en felles forståelse av hva vold er. Isdals definisjon av vold er: «Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil» (3).

Vold avler vold

Vold og overgrep i nære relasjoner berører hele familien inkludert barn, enten som direkte offer eller som vitne til at andre familiemedlemmer blir

utsatt for vold. Når vold utøves i hjemmet tar barna skade av det. Barna kan ikke beskytte seg i like stor grad som voksne og de kan ikke velge å forlate hjemmet sitt. Barna er fanget av volden i hjemmet. Omsorgspersonen skal vise barnet tillit og omsorg, men når det utøves vold i hjemmet, oppstår det et tillitsbrudd og barnet blir utrygg på omsorgspersonene sine. Barn påvirkes av omsorgspersonene sine og undersøkelser viser at barn som utsettes for vold, har lettere for selv å ty til vold. Årsaken er at barnet har fått opplæring i vold eller mangelfull læring i sosial atferd. Hvis man ikke får stoppet dette vil volden fortsette i generasjoner, og bli et samfunnsproblem. Hjelpeapparatet må se årsaken til og finne måter å hjelpe familier hvor vold utøves på. Å forebygge vold i nære relasjoner, samt finne hjelpetiltak kan bidra til å hindre voldsbruk og forhindre at vold nedarves gjennom generasjoner (3–5).

Samfunnsansvar

Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner tydeliggjør at det er vårt ansvar å sørge for at barn vokser opp i trygge og gode omgivelser. Sykepleiere har et samfunnsansvar og skal være med på å fremme helse og forebygge sykdom. Sykepleie skal bygge på omsorg og respekt for menneskerettighetene slik de kommer til uttrykk i FNs menneskerettighetserklæring (6). Sykepleiere bør se etter tegn til vold og iverksette tiltak der slik atferd avdekkes. Hvis vi ser, hører eller aner at barn blir utsatt for vold i nære relasjoner uten å gjøre noe med det, bidrar vi til at volden fortsetter (4,7).

Sjumilssteget

Sjumilssteget er en modell for å sette artiklene i FNs barnekonvensjon ut i praktisk handling i kommunene. Bakgrunnen for Sjumilssteget var at Fylkesmannen i Troms i år 2008 registrerte at kommunene hadde behov for å ha et felles utgangs-

punkt for samarbeid og samhandling på tvers av faggruppene, fagenhetene og lovverket. De stilte spørsmål ved om hva som kunne være felles og svaret var FNs barnekonvensjon. FNs barnekonvensjon, eller barnas grunnlov, inngikk i norsk lov fra år 2003. FNs barnekonvensjon består av 42 artikler. Sjumilssteget har tatt utgangspunkt i artiklene og laget sju steg for å gjøre barnekonvensjon mer anvendelig i det kommunale arbeidet for barn og unges beste. De sju stegene er: medbestemmelse, god omsorg, særskilt vern og støtte, vern mot overgrep, et fullverdig liv, god helse og god utdanning (2).

Høsten 2011 arrangerte Fylkesmannen i Troms den tredje sjumilsstegskonferansen, hvor jeg som sykepleier i kommunehelsetjenesten deltok. De politiske ungdomspartiene i Troms var invitert til konferansen og presenterte «ungdommens teser» på bakgrunn av sjumilssteget. En av tesene som ble presentert var: «Sats på seksualundervisning i skolen» (8). Ungdommene forklarte at de ikke ønsket mer av den tradisjonelle seksualundervisningen, men at holdninger og respekt for andres grenser ble vektlagt i stedet. At man ikke skal føle seg presset til å gjøre noe man ikke selv ønsker; lære å si nei, men også respektere at andre sier nei. Dette ønsket ungdommene nettopp fordi morgendagens overgripere sitter i klasserommet. I Norge er alle barn i skolealder pliktig til å gå på skolen. Skolen er den arenaen utenfor hjemmet hvor barna tilbringer den største delen av hverdagen sin (9). Skolen er derfor en viktig arena for å avdekke og forebygge vold i nære relasjoner (4).

Nulltoleranse

Gjennom skolereglene bør det være synlig at skolen har nulltoleranse mot vold. Nulltoleransen bør synliggjøres i alle voldsaker ved skolen, både i de små hendelsene og de mer alvorlige. Man må kalle en spade for en spade og ikke bagatellisere

Hovedbudskap

Samarbeid mellom skole og helsepersonell er nødvendig for å forebygge vold i nære relasjoner. Vi må tørre å se barnet og våge å stille spørsmål om vold. Vi må ta ansvar og melde i fra.

Nøkkelord

Les mer og finn litteraturhenvisninger på våre nettsider.
› Vold › Barn › Skolehelsetjeneste › Forebygging

SKOLEVOLD: Nulltoleransen for vold bør synliggjøres i alle voldssaker ved skolen. Illustrasjonsfoto: Colourbox.

og bortforklare voldshandlinger. Skolen må være konsekvent og iverksette tiltak mot voldshendelser i tråd med reglementet (5). Lærere må være bevisste på sine egne holdninger og hvordan disse kommer til uttrykk. Lærere må vise elevene respekt, empati og gi dem positiv oppmerksomhet hvis de skal forvente det samme fra elevene. Hvis voksne ikke viser nulltoleranse mot vold, blir rammene uklare og elevene vil heller ikke ta nulltoleransen på alvor. Konsekvensen kan bli en skole der det forekommer vold.

Kunnskap om vold

For at elevene skal forstå nulltoleranse, må de ha kompetanse om vold i nære relasjoner. Helsesøster underviser i skolen om psykisk helse, holdninger og om å sette egne grenser. Undervisningen hjelper elevene til å sette ord på tankene og følelsene sine. Regjeringens handlingsplan Vendepunktet, vektlegger at skolene skal bruke sosialkompetanse i undervisningen, slik at elevene skal bli i stand til å ta ansvar for sine egne handlinger. Den vektlegger at det forebyggende arbeidet må rette seg mot de som har utøvd vold, men også de som er potensielle voldsutøvere (4). Å undervise elevene om vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep har medført at noen elever står fram som ofre. Slik kan undervisningen fungere som en døråpner og avdekke hvem som er utsatt for vold, noe som kan medvirke til at man får stoppet volden eller over-

grepene. Effekten av undervisningen kan også bli at man skaper en endret holdning hos unge som snart er voksne. Ungdommene blir modigere, ikke minst ser man dette hos jenter. Jentene blir flinkere til å si nei og sette grenser for seg selv. Dette vil være med på å forbygge vold i nære relasjoner og hindre seksuelle overgrep (5).

Undervisning om vold i nære relasjoner blant lærere, hjelpeapparat og ledelse vil skape en felles forståelse og danne grunnlag for samarbeid (5). Regjeringens handlingsplan viser til at kompetansen om vold mot barn må styrkes og samordnes for å oppnå en felles forståelse. Man må dra nytte av ulike kompetanse til barnets beste (7). Regjeringen har gjennomført en endring ved allmennlærerutdanningen, slik at lærerne skal bedre sin kompetanse i å se endret atferd hos barn. Videre vurderer man behovet for å heve kompetansen på vold i nære relasjoner ved helse- og sosialfaglige utdanninger (4). Arbeidet med barn og ungdom stiller også krav til personlige ferdigheter, slik at man blir trygg i vanskelige situasjoner, og blir handlekraftig i stedet for avmektig.

Tverrfaglig samarbeid

Skole, helsesøster, og hjelpeapparatet må samarbeide på tvers av fagenhetene. Ved å samarbeide kan man gjøre en mer helhetlig vurdering av hvordan barnet har det. Hver hjelper er en brikke i barnets liv, og ved å sette brikkene sammen får vi en fel-

les forståelse av barnets problemer (2,4,7). Forutsetningen for et godt samarbeid er at man deler kunnskapen sin slik at den enkeltes kunnskap øker. En annen gevinst av tverrfaglig samarbeid er at de ulike yrkesgruppene blir bedre kjent med hverandre, slik at man får en bedre forståelse av hverandre. Dette vil være med på å danne grunnlaget for å iverksette de rette tiltakene overfor barnet. Hvis man ikke samarbeider, vil de ulike yrkesgruppene jobbe ut fra sine egne mål, man får ikke samlet alle brikkene og oppnår ikke ønsket effekt av tiltaket fordi man ikke har tilstrekkelig kunnskap om barnets problemer (2,7,10). En rapport fra Helsetilsynet i 2009 viser til at det er grunn til bekymring for hvorvidt barn fanges opp til rett tid og om de får de tjenestene de har behov for (11).

Du må tro det, før du er i stand til å se det

Befolkningsstudier har vist at forekomsten av vold mot barn står i sterk kontrast til det relativt lave antall saker i barnevernet der fysisk mishandling er oppgitt som årsak til tiltak. Man antar at helsepersonell, lærere og andre som kommer i kontakt med barn ikke oppdager symptomer på mishandling eller at de av ulike grunner unnlater å melde fra (7). Lærere, helsepersonell og sykepleiere må si

«Undersøkelser viser at barn som utsettes for vold, har lettere for selv å ty til vold.»

tydelig ifra om vold når de oppdager at barn utsettes for det. Vi må tørre å se barnet og våge å stille spørsmål om vold. Vi må være stolte av å ta ansvar og melde fra når det er grunnlag for å tro at et barn er utsatt for vold i nære relasjoner. Ved å forebygge vold i nære relasjoner ved skoler vil man bidra til å hindre at morgendagens overgripere utvikler seg. ■■■

REFERANSER

1. Mossige S,NOVA rapport,2007.http://www.nova.no/id/15747 (4.5.2012).
2. Fylkesmannen i Troms.Sjumlissteget.http://www.sjumlissteget.no/index.php (4.5.2012).
3. Isdal P.Meningen med volden.Kommuneforlaget,2011.
4. Justis- og politidepartementet. Vendepunkt. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011.
5. Isdal P, Andreassen SMN, Thiesen R.Vold i skolen.Kommuneforlaget,2003.
6. NSF.Yrkesetiske retningslinjer for sykepleiere.2011.
7. Justis- og beredskapsdepartementet. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012. http://www.regjeringen.no/pages/36717130/HandlingsplanJDweb.pdf (20.5.2012).
8. Ungdommens tesar.Sjumlisstegetkonferansen 2011.http://www.slideshare.net/sjumlissteget/sjumlissteget (2.5.2012).
9. Vold på skolen.http://www.ung.no/vold/2326_Vold_på_skolen.html (18.5.2012).
10. Kompendium 326.Behandling av mennesker med aggresjonsatferd.Høgskolen i Narvik, 2008.
11. Heltne U,Steinsvåg PØ.Barn som lever med vold i familien.Universitetsforlaget,2011.

✓ Fagartikler kan sendes til torhild.apall@sykepleien.no